

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

10-11 кл.

академічний рівень

Програма

для загальноосвітніх навальних закладів

з румунською та молдовською мовами навчання

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Українська мова як державна мова України є обов'язковим предметом вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах.

Мета курсу української мови у школах України з національними мовами навчання полягає головним чином у виробленні в учнів мовленнєвих (комунікативних) умінь і навичок для майбутньої освітньої та суспільної діяльності. Такі уміння стануть навичками лише за умови належних знань лексичної та граматичної систем української мови, їх особливостей у порівнянні з рідною національною мовою учня.

На виконання саме цих завдань спрямована програма академічного рівня для загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання (10-11 класи), укладена відповідно до вимог Закону України “Про загальну середню освіту”, Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, Концепції профільного навчання в старшій школі і скоригована зі змістом чинної програми для загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання “Українська мова. 5-12 класи” (автори Н.Д.Бабич, К.Г.Джука, В.А.Гладкова. – Чернівці: Видавничий Дім “Букрек”, 2005. – 132 с.).

Враховуючи те, що програма академічного рівня передбачає такий обсяг змісту навчального предмета, який не є профільним, але близьким до профільного, поглиблення знань з української мови і головним чином формування вмій досконало володіти нею у майбутній професійній діяльності, навчальними завданнями курсу є:

1) закріпити знання учнів про найважливіші етапи історії української мови, її функціонування до набуття статусу державної, місце серед інших мов світу; пояснити значення української мови як національної мови українців, яка формує і забезпечує самовираження особистості, і як мови державної, що служить засобом спілкування у багатонаціональному суспільстві, обслуговує сфери загальнодержавної життєдіяльності; знання ролі літературної мови, територіальних і соціальних діалектів, про діяльність громадських і культурноосвітніх організацій сприяння розвитку української мови;

2) розкрити красу і багатство української мови, її функціональні, у т.ч. образно-виражальні та емоційно-естетичні можливості;

3) домогтися практичного засвоєння учнями основних мовних понять, їх визначень, літературних норм (лексичних, орфоепічних, граматичних, стилістичних) і правил, зокрема правописних;

4) навчити учнів користуватися засобами української мови в різних мовленнєвих ситуаціях відповідно до мети й складу учасників комунікативного акту;

5) виробити навички контролювати своє мовлення з метою недопущення явищ мовної інтерференції, зокрема у вимові звуків, звукосполучень, формах словозміни, синтаксичної, у т.ч. інтонаційної організації фрази тощо.

Оволодіння мовою – важлива складова соціально-культурної діяльності, тому метою мовної освіти є:

- навчити розуміти нову культуру (прагнути до міжкультурного взаєморозуміння),
- допомогти учням оволодіти міжкультурною комунікацією, тобто навчити їх спілкуватися з носіями іншої культури.

Виконання цих завдань забезпечується наявністю у змісті курсу основних відомостей про мову і мовлення та норми літературної мови, переліком вимог до знань і вмій учнів.

Основні змістові лінії програми – загальноприйняті в сучасній школі: **мовленнєва, мовна, соціокультурна (українознавча), діяльнісна.**

Мовна лінія визначає особливості фонетичної, лексичної, словотвірної, граматичної та правописної систем української мови. До її складу входять основоположні питання фонетики, лексикології і фразеології, будови слова та словотвору, морфології і синтаксису, орфографії і пунктуації, а саме:

вимова звуків та позначення їх буквами, зміна звуків при словозміні і словотворенні (у зіставленні зі звуковими явищами румунської мови), особливості способів і засобів українського словотворення, специфіка граматичних значень частин мови, засобів вираження значень слів, що належать до різних частин мови, побудова речень різних структурно-семантичних типів, особливості словопорядку в реченні, побудова текстів, специфічні засоби інтонаційного вираження емоційності тощо.

Мовленнєву (комунікативну) лінію складає засвоєння практичних умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності: слухання (аудіювання), читання – це рецептивні види мовленнєвої діяльності; говоріння, письмо – продуктивні види мовленнєвої діяльності. Необхідно чітко розрізняти поняття мова і мовлення, адресат і адресант мовлення, стиль і тип (жанр) мовлення, монолог і діалог (полілог), засвоїти український мовленнєвий етикет. Значну увагу на заняттях треба приділяти розвиткові усного мовлення учнів, особливо діалогічного як найбільш поширеного у мовленнєвій практиці, підвищенню культури мовлення учнів, їх стилістичній вправності. Взагалі стилістичний аспект повинен бути в усіх темах курсу української мови, навіть фонетики і словотвору.

Соціокультурна (українознавча) лінія проводиться головним чином у змісті практичних завдань і вправ, які містять підручники або обирають (складають), у разі потреби, самі вчителі, у тематиці пропонованих учням тем усних висловлень або письмових творів (це може бути текстовий матеріал, пов'язаний з історією держави, її символами, способом життя українського народу, його звичаями, традиціями, етнографією, культурою – матеріальною, уснопоетичною, музичною, у т.ч. у порівнянні з румунською культурою); тексти, що розкривають притаманний українцям менталітет, характерними позитивними рисами якого є шанобливість, скромність, безкорисливість, згідливість, повага до праці і людей праці, до матері, жінки-берегині тощо. Реалізація цього аспекту навчальної діяльності підпорядкована **вихованню громадянина незалежної України**, який, усвідомлюючи себе представником своєї нації, свідомий і своєї громадянської приналежності до держави, яка є його батьківщиною і яка забезпечує йому всі необхідні для життєдіяльності умови, в яких він, володіючи державною мовою, може сповна реалізувати свої потреби і здібності.

Для усних розповідей та письмових робіт учнів 10-11 класів можна використати такі, зокрема, теми:

“Українська мова у світі”, “Український мовленнєвий етикет”, “Мова рідна і мова моєї України”, “Я мову цю вивчу тільки за те, що...”, “Зачаруй мене словом”, “У чому краса людини?”, “Кого можна вважати справжнім другом”, “Святковим здається вечір, коли тобі добре попрацювалося вдень” (О.Гончар), “Ким я мрію бути”, “Мій родовід”, “І чужому наuczайтесь, й свого не цурайтесь” (Т.Шевченко), “Кого називають патріотом?”, “Кому вклонитися душа велить?”, “Не убивайте бродячого пса...”, “Що значить “не зрадити своєї віри”?”, “Чому більшає у нас будинків для перестарілих?”, “Небо чужинське над їхньою головою...”, “Я звідси не поїду?”, “Чом, чом, земле моя, так любя ти мені?”, “Земле рідна! Що я без тебе?”, “Заспіваю в Ясенях – в Долині озветься”, “Що я знаю про походження назви мого села (міста)?”, “Чи впливає ім'я на долю людини?”, “Слово матеріалізується? Чи воно матеріальне?”, “Чи брутальність не є інфекцією мовлення?”, “Жаргон – каліцтво мовця” і т.д.

Морально-естетичний аспект у процесі навчання мови передбачає вплив на учнів за допомогою текстів (авторських і творених самими учнями), які розвивають загальнолюдські почуття патріотизму, доброти, милосердя, співчутливості до людського горя, бережливого і бережного ставлення до живої і неживої природи, землі-годувальниці, поваги до старших, турботи про молодших. Завдання школи – розвинути в учнів, зробити

осмисленими й аргументованими вроджені відчуття приємності від споглядання краси (у тому числі гарних вчинків!) і почуття відрази до неестетичних, потворних, жорстоких явищ. Школа формує в учнях критерії самооцінки, які навчать майбутнього громадянина об'єктивно і критично ставитися до себе й оточення.

Виховні можливості курсу забезпечуються також наявними в ньому загальними відомостями про українську мову, її розвиток, значення в житті людини і суспільства, місце серед інших мов світу, зокрема серед слов'янських мов, бесідами про роль не лише рідної, а й державної мови у формуванні особистості.

Естетичне виховання в процесі вивчення української мови – це не епізодичні бесіди учителя з учнями про красу, мелодійність, багатство й різноманітність української мови, а цілеспрямоване формування усвідомлення функціональної необхідності цих якісних ознак мовлення, послідовне творче засвоєння засобів вираження прекрасного засобами мови, розвиток в учнів потреби самовдосконалення в естетичності власного мовлення.

Діяльнісна лінія. Заняття з мови мають сприяти розвиткові логічного мислення учнів, набуттю ними вмінь аналізувати, зіставляти, порівнювати та узагальнювати мовні явища; наводити потрібні приклади, доводити їх доречність; добирати і систематизувати мовний матеріал відповідно до теми та основної думки висловлення; будувати логічно правильне і композиційно завершене висловлення; складати план, тези виступу, конспекти тощо, оформляти найпоширеніші ділові папери (заяву (просту і складну), автобіографію, резюме, розписку, доручення, пояснювальну і доповідну записки, протокол (складний), оголошення, прес-реліз та ін.), творити окремі тексти публіцистичних жанрів (допис, замітку, статтю в газету, нарис, інтерв'ю, репортаж тощо).

У процесі навчання української мови учні повинні набути вміння самостійно здобувати знання, працювати з навчальною літературою, словниками, довідниками, контролювати правильність і точність своєї мовленнєвої діяльності.

Навчання української мови в школі з румунською мовою викладання здійснюється з урахуванням знання учнями з рідної мови змісту граматичних понять і термінів, якими позначені поняття, шляхом встановлення спільного й відмінного у мовному явищі та засобах його оформлення в обох мовах, актуалізації уваги на відмінностях з метою запобігання явищ міжмовної інтерференції.

Якщо вивчається матеріал, подібний своїм змістом в українській і румунській мовах (наприклад, синоніми, антоніми, багатозначність, поняття голосного і приголосного звука, способи словотвору, поділ слів за частинами мови і т.д.), то обсяг теоретичних відомостей повинен бути мінімальним, пояснення економним, лаконічним. Це дозволить вивільнити час для роботи над складнішими темами, специфічним для української мови матеріалом, більше уваги приділити вправам з розвитку мовлення, у тому числі з допомогою побільшеного фактичного ілюстративного матеріалу і творчих завдань, спрямованих, зокрема, на вироблення комунікативних навичок.

Вивчення частково подібних чи протилежних фактів і явищ проводиться із застосуванням прийомів зіставлення і порівняння, що полегшує учням засвоєння теоретичного матеріалу, оволодіння нормами української літературної мови, сприяє розвиткові їхнього мислення і мовлення. При зіставленнях акцент важливо робити на особливостях звукового ладу української мови (українських голосних звуках, їх сполученнях з [й], характері твердості/м'якості, тривалості звучання); засобах її милозвучності, дзвінкозвучності, різноманітності словотворчих засобів; часових формах дієслів і формах безособових на **-но**, **-то**, способах творення і функціях дієприкметників і дієприслівників; відмінковій парадигмі іменних частин мови; своєрідності способів підрядного зв'язку слів у словосполученнях, правилах пунктуації тощо.

Матеріал для вправ і завдань необхідно добирати не лише з пізнавальною, навчальною метою, а й щоб викликати повагу до української мови, її потужних інтелектуальних, образно-виражальних та експресивних ресурсів, функціональної самодостатності у мовній практиці сучасного суспільства. В активному словнику учнів

повинні бути як загальнонавчальні літературнонормативні одиниці, так і ті специфічно українські лексеми, які були витіснені минулою тенденцією до “зближення” мов і сьогодні повертаються до активного словника. Учням треба пояснити слова *берегиня, обереги, водограй, книгозбірня, обрій, обрис, мереживо, вишиванка, садиба, обійстя, газда, газдиня, передплата, майдан, сукня, осоння, часопис, гречний, чемний, цнота, цнотливий, крилатий, охайний, ошатний, відписати* (відповісти комусь листовно, заповісти щось), *започаткувати, зголоситися, надихати, нездужати, вболівати, ображатися, побратися* (одружитися), *либонь* (мабуть), *попри, аби* (щоб) і багато інших.

Так само сприятимуть збагаченню мовлення учнів, робитимуть його образним, експресивним вправи з усталеними семантично неподільними словосполученнями – фразеологізмами, на які багата народнопоетична творчість, твори красного письменства: *западати в душу, краяти серце, бити чолом, готов неба прихилити, як з ока викапаний, битий (уторований) шлях, даватися знаки, збити з пантелику, бити байдики, накивати п'ятами, наріжний камінь, піднести гарбуза, на рушничок стати, гнути кирпу, хоч мак сій* (“тихо”), *як з хреста знятий, хоч з моста у воду* (“у відчай”), *ні сіло ні впало* (“несподівано”), *як у воду дивився* (точно щось сказати, зробити; передбачити) і т. д.

У системі практичних завдань і вправ чільне місце на заняттях з мови повинні посідати творчі вправи, пов'язані з розвитком мовлення учнів, а також роботи на відновлення деформованого тексту, редагування, виправлення мовленнєвих недоліків, допущених помилок, на переклад з румунської мови українською і навпаки.

Формування завдань мусить, по змозі, мати проблемний характер, спрямовуватися на розвиток пізнавальної активності й самостійності учнів у творенні тексту. Наприклад: “Що і як можна зробити, щоб текст став інформативно більш насиченим?”, “Як можна продовжити текст, щоб поставлена в ньому проблема була вирішена?”, “Наповнити текст необхідними означеннями і пояснити, чого ми досягли цим доповненням”, “Перетворити розмовний текст-характеристику в офіційно-діловий”, “Скоротити текст, вилучивши з нього принагідну, побіжну інформацію”, “Для чого служить велика буква?”, “Чому в основі письма одних мов лежить слов'янська, а інших – латинська азбука?”, “Чому слова на зразок *читати – читання, спати – спання, мити – миття* належать до різних частин мови?”, “Що допомагає точно визначити значення слова?”, “Як відрізнити дієприкметник від прикметника?”, “Доведіть, що “стилість – сестра таланту”, уклавши зміст поданого тексту в 1-2 речення” і т. д.

Навчання має бути інтенсивним, тобто напруженим, дієвим, а головне – продуктивним, таким, що забезпечує міцне засвоєння учнями таких знань з предмета, які необхідні для вільного володіння державною українською мовою.

Один із основних шляхів інтенсивного навчання української мови – застосування різних способів структурування навчального матеріалу з використанням узагальнювальних таблиць і схем, що містять головні теоретичні відомості і факти мови, об'єднані узагальненою темою уроку. Подібний в українській і румунській мовах матеріал доцільно структурувати великими, логічно завершеними частинами. Факти та явища, які є специфічними для української мови, винятки з правил повинні засвоюватися на окремо відведеному уроці. Частково подібний матеріал, засвоєння якого пов'язане з певними труднощами, вивчається порівняно невеликими дозами, по одному-два параграфи за урок.

Проте *вчитель* повинен пам'ятати, що він *навчає дитину нової для неї мови, а не порівняльної граматики* (наприклад, без знання правил граматики легко засвоюється чужа мова в мовленнєвому середовищі).

Крім логічної стрункості та смислової викінченості пропонованого обсягу знань треба враховувати доступність цього обсягу для учнів, їх спроможність утримати його в пам'яті, яка мусить переключатися з рідної мови на виучувану.

Як показує досвід, вивчення мовного матеріалу блоками забезпечує системність знань. В учнів формуються вміння узагальнювати, об'єднувати узагальнювальними поняттями відповідну інформацію, що є ефективним розвивальним чинником. Завдяки

“стисненню” програмового матеріалу з’являється реальніша можливість планувати систему різнотипних уроків у межах конкретного розділу курсу з урахуванням складних для сприйняття румуномовною дитиною явищ української мови.

Унаслідок використання узагальнювальних таблиць і схем хоч і досягається економія навчального часу, активізується пізнавальна діяльність учнів, але в румуномовних школах варто раціонально дозувати словесну та схематичну інформацію – слухова і зорова пам’ять повинні активізуватись рівномірно. Можна пропонувати учням самим подавати отриману інформацію у вигляді таблиць або схем – моторна пам’ять не менш сильна.

Програмою передбачено вивчення таких мовних понять, фактів і закономірностей, які забезпечують необхідний для учнів обсяг знань з української мови. Ці знання є основою для формування правильного уявлення про структуру української мови в усій сукупності її виявлень, забезпечують оволодіння літературним мовленням.

У програму включено також конкретні вимоги щодо змісту роботи з культури мовлення. У доборі відомостей, які стосуються норм української літературної мови, необхідно керуватися завданням запобігти типовим для учнів помилкам (у румуномовних школах – це орфоепічні помилки, неправильні відмінкові, родові форми іменних частин мови, особливо займенників, помилки в дієслівному керуванні, координації форм присудка і підмета, в доборі сполучних засобів у складнопідрядних реченнях тощо).

Засвоєння учнями норм літературної мови вимагає детального аналізу вчителем орфоепічних і граматичних помилок у мовленні школярів, особливо в місцях двомовної практики оточення учнів, у т.ч. двомовного діалектного мовлення.

Вивчається програмовий матеріал з урахуванням міжпредметних зв’язків. Це сприяє поглибленому розумінню мовних явищ, розширенню кругозору учнів, формуванню в них умінь застосовувати суміжні знання з інших предметів.

Програма складається з трьох частин. У *першій частині* програми для кожного класу визначається зміст роботи над формуванням в учнів умінь самостійно будувати зв’язні висловлення. Ця частина має такі структурні підрозділи:

- 1) відомості про мовлення;
- 2) перелік основних видів робіт.

Учні володіють такими мовленнєвими поняттями: спілкування і мовлення, текст, стилі і типи (жанри) мовлення та ін. Основними видами робіт є: перекази, твори, ділові папери, переклади, які необхідно проводити у тісному зв’язку і в єдиній системі: від переказу до твору того самого типу (жанру) і стилю мовлення.

Для активної мовленнєвої діяльності учнів доцільно надавати перевагу таким темам творів, які були б безпосередньо пов’язані з реальним життям учнів, цікавили б їх, викликали бажання поділитися своїми думками, висловити побажання, пропозиції, навіть подискутувати.

Заняття з української мови треба будувати так, щоб учні мали можливість виступати з усними повідомленнями, різними за стилями і жанрами; допомагати їм оволодіти культурою спілкування, мовним етикетом (відповідно до ситуації спілкування).

Формування в учнів умінь і навичок зв’язного мовлення тісно пов’язане не лише зі збагаченням лексичного запасу, а й з іншими напрямками роботи з розвитку мовлення, а саме:

- 1) знання і свідомий вибір граматичних варіантів слів, словосполучень, речень;
- 2) постійне розширення і засвоєння синонімічних рядів лексики української літературної мови;
- 3) набуття навичок стильової диференціації лексики і граматичних варіантів;
- 4) застосування на практиці вимог до функціональних стилів.

Збагачення словникового запасу і граматичної розбудови усного і писемного мовлення учнів проводиться систематично на кожному уроці. У доборі і поясненні слів учитель повинен орієнтуватися в основному на тематику майбутніх переказів і творів,

дидактичний матеріал підручника, на тексти художніх творів українських письменників, які вивчаються у відповідному класі. Необхідно розвивати в учнів уміння помічати незнайомі слова, виокремлювати їх з конкретного тексту, привчати школярів звертатися до вчителя за поясненням таких слів, навчати їх користуватися словниками і довідниками.

Удосконалення граматичної організації мовлення учнів забезпечується спеціальними вправами, розрахованими на реалізацію у зв'язному тексті знань про специфіку української словозміни та синтаксичних структур.

Зміст роботи над збагаченням індивідуального лексичного запасу учнів і виробленням граматичної вправності у мовленні не знайшов спеціального відображення в цій програмі, як і у використовуваних дотепер програмах для шкіл з російською мовою навчання, – він визначається в основному підручником, методичним забезпеченням уроку.

Засвоєння учнями орфоепічних та граматичних норм української літературної мови відбувається під час вивчення і повторення фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, а також у процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення.

Робота з розвитку зв'язного мовлення тісно пов'язана з формуванням навичок виразного читання, які спираються на мовне чуття, що виявляється в умінні розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати речення різних структур, підвищувати й понижувати голос, виділяти логічним наголосом слова чи групу слів у фразі, прискорювати й уповільнювати темп мовлення, встановлювати довжину пауз, передавати “настрій” автора тексту. Зразком для учня є, у першу чергу, читання вчителя.

Друга частина подає перелік тем, які повинні бути вивчені в конкретному класі, а в окремих випадках також теми, які необхідно повторити.

Як самостійна у програмі виділяється *соціокультурна змістова лінія*. Тут подається орієнтовний зміст навчального матеріалу відповідно до сфери відношень. Перелік орієнтовних тем учнівських усних і письмових висловлень дасть можливість учителям української мови навчити учнів сприймати, аналізувати, оцінювати прочитані чи почуті соціокультурні відомості про Україну і світ; добирати, використовувати ті з них, які необхідні для досягнення певної експресивної, комунікативної чи іншої мети, чітко формулювати свої думки з кожної із запропонованих тем, мати власну позицію і обстоювати її. Тому соціокультурний принцип як базовий має *реалізовуватися на кожному уроці* української мови.

Процесуальний характер діяльнійшої змістової лінії *відображає* усвідомлення і визначення учнями 10-11 класів мотиву і мети власної пізнавальної і життєтворчої діяльності через організаційно-контрольні, загальнопізнавальні, творчі естетико-етичні види умінь. На рівні знань зміст цієї лінії у програмі не висвітлено. Вона є органічною складовою всієї програми і реалізовується через систему вправ комплексного характеру.

До всіх частин програми додаються основні державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з української мови та їхніх загальнонавчальних досягнень.

Серед мовних умінь розрізняють *навчально-мовні*: уміння розпізнавати різні за характером звуки, значущі частини слова, частини мови та ін., групувати мовні одиниці за певною ознакою, робити їх розбір; *правописні*: уміння правильно писати слова і правильно розставляти розділові знаки в реченні; *нормативні*: уміння правильно вимовляти голосні і приголосні звуки, вживати форми слів, складати словосполучення і речення та ін.; *комунікативні*: уміння сприймати, відтворювати почуті або прочитані і створювати власні усні й писемні висловлення.

Включення до програми вимог до знань і вмінь учнів посилить практичне спрямування викладання української мови. Ці вимоги орієнтуватимуть на таке засвоєння теоретичного матеріалу, яке повинно забезпечити вільне володіння українською мовою в її усній і писемній формах.

Вивчення української мови в 10–11 класах повинно бути спрямоване на підвищення культури мовлення і рівня грамотності учнів. Систематизація і повторення вивченого в

попередніх класах проводиться на більш високому рівні узагальнення. Заняття передбачають удосконалення основних мовних і мовленнєвих умінь та навичок.

Розвиток мовлення у цих класах повинен забезпечити подальше удосконалення у випускників школи умінь і навичок, потрібних у їхній майбутній мовленнєвій діяльності. Учитель може у разі потреби одні теми замінювати іншими, враховуючи прогалини у знаннях і навичках учнів. Години для **роботи над темами, які визначає сам учитель**, можуть використовуватися для засвоєння недостатньо вивченого або забутого матеріалу, для проведення консультацій, індивідуальних занять з учнями тощо.

У 10-11 класах учитель пам'ятає, що:

1) лексика і фразеологія у 5 класі вивчалися перед фонетикою (як у програмі з рідної мови);

2) прийменник вивчався з іменником і займенником, частка – з прикметником і дієсловом, сполучник – з однорідними членами речення і складним реченням з метою вивільнення годин на вивчення дієслова у 7 класі, і лише оглядово службові частини мови (2 год.) підсумовані у 7 класі;

3) у старших класах (10-11) основний акцент робитиметься на функціональну стилістику і окремі питання риторики. Сучасний інтерес до культури публічного мовлення викликаний соціальним замовленням суспільства на особистість, здатну до ефективної комунікації незалежно від її соціального статусу, в умовах переваги сили переконання над владою наказу. Але у 11 класі потрібно повторити теми, необхідні для успішного виконання учнями завдань зовнішнього незалежного оцінювання.

У програмі подано орієнтовний розподіл годин. Учитель у разі потреби може вносити в нього свої корективи, не скорочуючи при цьому кількості уроків зв'язного мовлення.

Методичні рекомендації

Ефективна розумова діяльність виникає при поглибленому проникненні у сутність предмета вивчення, зумовлює появу більшого інтересу, активності, що краще розвивається, коли, крім знань, до процесу пізнання включаються емоції. Важливо на уроках створити умови для того, щоб діти перебували у стані позитивних емоцій. Пізнаючи таємниці мови, її досконалі закони, ми відкриваємо для себе те прекрасне, що емоційно прикрашає наше життя, пробуджує найкращі почуття, спонукає до благородних вчинків. Учитель повинен сприяти виникненню почуття поваги, захоплення на кожному уроці.

З метою покращення результатів навчання, стимулювання інтересу учнів до процесу отримання нових знань учитель повинен перевіряти й оцінювати кожен виконаний учнем роботу, письмову або усну. Ігнорування веденням чіткого обліку знань учнів призводить до виникнення почуття байдужості школярів до навчання, пасивності, відчуженості від навчального процесу. Тут необхідний індивідуальний підхід до кожної дитини, вчитель повинен домогтися того, щоб навіть слабкий учень пережив радість успіху.

Організація навчального процесу має бути спрямована на органічне поєднання навчання, виховання і розвитку учнів, урахування їхніх пізнавальних інтересів і характеризуватися оптимальним використанням перспективних освітніх технологій, до яких слід віднести **особистісно зорієнтовані технології, інформаційні освітні технології, технології життєтворчості** тощо.

Саме ці технології вже пройшли апробацію в кращих освітніх закладах України з румунською мовою навчання і активно впроваджуються в практику роботи вчителів української мови і літератури.

Найвідомішими **особистісно зорієнтованими технологіями** є технологія засвоєння знань, згідно з якою всі учні здатні засвоїти необхідний навчальний матеріал за

раціональної організації навчального процесу, а саме: *технології інтерактивного, проблемного, розвивального, кооперативного, модульного, проектного навчання* тощо.

Інформаційні освітні технології відкривають не бачені раніше перспективи індивідуалізації навчання і підвищення його ефективності. Саме завдяки цим технологіям учень позбувається механічної та рутинної роботи у процесі навчання, може організувати власну пізнавальну діяльність на оптимальному рівні трудності, набуває неоціненного досвіду орієнтуватися в неосяжному обсязі інформації, визначати пріоритети та вибирати стратегії, що збагатить його досвідом творчої діяльності, забезпечить необхідну підготовку для життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Технології життєтворчості базуються на ідеях гуманно-особистісної педагогіки і спрямовані на сприяння різнобічному розвитку учня, допомогу йому у виборі власної життєвої стратегії, визначенні сенсу життя, усвідомлення власної життєвої місії, а також оволодіння вміннями пізнавати навколишній світ і себе, працювати, жити в колективі, самовдосконалюватися.

Зазначені та інші перспективні освітні технології повинні впроваджуватися в загальноосвітніх школах з румунською мовою навчання в міру створення в них відповідних умов, переходу колективу на педагогіку співробітництва, що найбільше відповідає принципам гуманізації та демократизації освіти, активізації пізнавальної діяльності школярів, забезпечує партнерську співпрацю вчителя і учнів, спрямовану на розв'язання системи суспільно та особистісно найважливіших навчальних і життєвих проблем. При такому підході учень є не тільки об'єктом, а й суб'єктом навчання, співавтором уроку, основна ж стратегія вчителя полягає у виявленні індивідуальних його здібностей і нахилів та створенні сприятливих умов для подальшого їх розвитку, самопізнання і саморозвитку, в залученні школярів до активної пізнавально-комунікативної діяльності на всіх її етапах (мотиваційно-цільовому, предметно-планувальному, операційно-виконавчому і рефлексивно-оцінному), у цілеспрямованому і гармонійному формуванні системи вмінь і навичок, що забезпечують мовленнєву компетенцію: аналітико-синтетичних, перцептивно-мнемонічних, репродуктивно-варіантних, творчих тощо, що є однією з найважливіших умов соціалізації учнів.

Програма “Українська мова. 10-11 кл.” (академічний рівень) для загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання передбачає вивчення курсу української мови шляхом виділення укрупнених, логічно завершених частин, органічного поєднання вивчення теоретичного матеріалу з розвитком культури мовлення вивченням етики спілкування, спілкування з одночасним формуванням креативної компетенції – здатності до розв'язання будь-якої навчальної задачі творчо; бажання і вміння діяти не за зразком, а оригінально, передбачати новизну під час розв'язання навчальних завдань, оволодіння основними законами риторики відповідно з урахуванням видів ораторського мистецтва.

10 КЛАС
(70 год., 2 год. на тиждень, резервний час – 4 год.)

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ
(38 год.)

№ з/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	2	<p style="text-align: center;">ВСТУП</p> <p>Роль мови у формуванні особистості. Мова як засіб самовираження. Літературна мова, територіальні й соціальні діалекти. Формування і функціонування літературної мови.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - обізнаний зі значенням мови для формування особистості людини; - усвідомлює, що вона є важливим засобом самовираження; - не сплутує діалектне і літературне мовлення; - володіє літературними нормами.
2	7	<p style="text-align: center;">ПОГЛИБЛЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ФОНЕТИКИ, ЛЕКСИКОЛОГІЇ, ФРАЗЕОЛОГІЇ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ, ПРАВОПИСУ, СТИЛІСТИКИ МОВНИХ РЕСУРСІВ</p> <p>Одиниці мови: основні звуки мовлення, значущі частини слова, слово, словосполучення, речення, складне синтаксичне ціле (текст).</p> <p>Склади відкриті/закриті, наголошені /ненаголошені, логічний наголос.</p> <p>Основні норми української літературної вимови. Причини відхилення від орфоепічних норм і способи їх подолання. Орфоепічні словники.</p> <p>Знаки письма, орфографія й орфоепічні норми. Складні випадки правопису ненаголошених голосних. Способи позначення на письмі м'яких приголосних звуків, роздільної вимови звуків. Написання м'якого знака, апострофа. Стилiстичні засоби фонетики (асонанс, дисонанс, алітерація, уподібнення звуків, подовження і подвоєння, спрощення в групах приголосних тощо).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - дає визначення граматичних понять, якими послуговуються на уроці; - надає висловлюванню той чи інший емоційно-експресивний колорит; - розгортає аргументацію кожного поняття; <p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - готовий пояснити по-українськи факти рідної мови, спільні з мовою українською або відмінні; - уживає вивчені засоби мови у власних усних і письмових висловленнях, а також зміцнює орфоепічні та орфографічні навички; - застосовує правила написання ненаголошених голосних, апострофа, м'якого знака; - розрізняє і пояснює явища фоностилiстики, подовження і подвоєння приголосних, факти спрощення у групах приголосних; - удосконалює вміння здійснювати мовностилістичний аналіз.
3	6	<p>Морфологічна будова слова. Основні орфограми в коренях, префіксах та суфіксах. Творення</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходить і пояснює вивчені орфограми у словах;

		<p>слів. Словотвір в українській мові. Мотивоване й мотивуюче слово, структурно-семантичні зв'язки між ними. Основні способи словотвору в сучасній українській літературній мові.</p> <p>Основоскладання. Абревіація. Неморфологічні способи словотворення. Словотвірний аналіз слова. Словотворчий словник.</p> <p>Етимологія слова. Етимологічний словник.</p> <p>Стилістичні можливості словотворчих засобів української мови. Морфемний словник.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить і виправляє</i> орфографічні помилки на вивчені правила; - <i>знає</i> основні способи словотвору; - <i>визначає</i> спосіб творення слів; - <i>уміє</i> самостійно утворювати нові слова визначеними способами; - <i>чітко</i> розмежує мотивоване й мотивуюче слово, здатний добирати мотивоване і мотивуюче слово, - <i>може</i> пояснити стилістичну роль словотворчих засобів у текстах відповідних жанрів; - <i>уміє</i> користуватися орфографічним, словотворчим, етимологічним та морфемним словниками.
4	7	<p>Предмет лексикології, її розділи. Семасіологія – наука про значення слів і виразів. Лексичне значення слова. Зміни лексичного значення слів. Тлумачний словник. Однозначні слова. Терміни. Багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів. Омоніми: омоформи, омофони, омографи. Міжмовні омоніми. Синоніми. Синонімічні ряди. Антоніми. Стилістичні фігури, основані на Антонімах (антитеза, оксюморон). Словники синонімів, антонімів, омонімів. Використання синонімічних і антонімічних засобів зв'язку речень у тексті. Уникання лексичних помилок, зумовлених змішуванням паронімів.</p> <p>Власне українські й запозичені слова. Активна й пасивна лексика сучасної української мови. Склад української лексики з погляду її стилістичного використання (загальноновживана, суспільно-політична, офіційно-ділова, науково-термінологічна, емоційна, просторічна лексика; діалектизми та жаргонізи).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>може</i> пояснити лексичне значення слова; - <i>знає</i> основні значення багато значних слів; - <i>розпізнає</i> вид омоніма; - <i>розрізняє</i> міжмовні омоніми; - <i>пояснює</i> і може побудувати висловлення з антитезою чи оксюморonom; - <i>будує</i> висловлення з антонімами і синонімами; - <i>характеризує</i> слово з погляду його стилістичного використання; - <i>уникає</i> діалектизмів у власному мовленні, але може пояснити їх роль у художніх текстах; - <i>уміє</i> користуватися тлумачним словником, словниками синонімів, антонімів, омонімів; - <i>може</i> створювати тексти із синонімічними й антонімічними засобами зв'язку речень; - <i>може</i> правильно визначити у тексті склад лексики з погляду її походження та пояснює стилістичні функції слів у тексті, зокрема українських і запозичених слів.
5	6	<p>Поняття про фразеологію. Фразеологічне багатство української мови. Різновиди фразеологізмів (власне фразеологізми, прислів'я і приказки, мовні кліше). Фразеологізми-синоніми та фразеологізми-антоніми. Фразеологічні словники. Складання діалогів (творів) з використанням фразеологізмів. Добір румунських відповідників фразеологізмів української</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>продовжує</i> засвоювати фразеологічні ресурси української мови; - <i>може</i> пояснити значення часто вживаних фразеологізмів; - <i>правильно</i> вводить їх у контексти; - <i>наводить</i> семантичний відповідник з рідної мови; - <i>знає</i> фразеологічні словники; - <i>послугується</i> фразеологізмами у

		мови і навпаки. Стилiстичнi можливостi лексики i фразеологiї.	власних висловленнях.
6	10	<p>Предмет граматики української мови. Граматичнi категорiї, значення i форми слiв. Єднiсть граматичного i лексичного значень слова. Основнi засоби вираження граматичних значень слова.</p> <p>Морфологiя як роздiл граматики, що вивчає частини мови. Спiльне i вiдмiнне в них. Самостiйнi й службовi частини мови. Службова функцiя зв'язки <i>бути</i>. Вигук. Взаємоперехiд частин мови.</p> <p>Складнi випадки правопису частин мови: правопис складних iменникiв i прикметникiв, правопис прислiвникiв. Пунктуацiя в реченнях зi складеними сполучниками i т.д. (вiдповiдно до проблемних для класу орфографiчних навичок). Вживання великої букви.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> граматичнi категорiї, значення i форми слiв; - <i>чiтко</i> визначає граматичний клас слова (слово як частину мови); - <i>знає</i> роль службових частин мови, правильно вводить їх у речення, - <i>вiльно</i> замiнює форму слова за вимогою тексту; - <i>володiє</i> правилами написання слiв кожної частини мови; - <i>знає</i> граматичнi та експресивнi варiанти форм слова i використовує їх вiдповiдно до стилiстичної мети; - <i>правильно</i> пише прийменники, складенi сполучники: помiчає i виправляє помилки в їх написаннi; - <i>використовує</i> сполучники у власних висловленнях вiдповiдно до функцiонального призначення, складаючи простi й складнi речення.
		Мiжпредметнi зв'язки. З українською та свiтовою лiтературою, з iсторiєю України, з теорiєю i практикою образотворчого мистецтва, з українознавством.	

МОВЛЕННЄВА ЗМIСТОВА ЛIНIЯ (28 год.)

№ з/п	К-ть год.	Змiст навчального Матерiалу	Державнi вимоги до рiвня загальноосвiтньої пiдготовки учня
1	2	<p>Вiдомостi про мовлення</p> <p>Основнi поняття мовлення i спiлкування. Вимоги до культури мовлення: змiстовнiсть, логiчна послiдовнiсть, правильнiсть, багатство мовних засобiв, точнiсть, доречнiсть, виразнiсть. Складнi випадки слововживання.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>удосконалює</i> вмiння сприймати усне та писемне мовлення; - <i>користується</i> рiзними способами засвоєння почутого i прочитаного; - <i>вiдтворює</i> готовi тексти (усно i письмово); - <i>створює</i> монологiчнi висловлення рiзних стилiв, жанрiв з урахуванням ситуацiї спiлкування; - <i>перевiряє</i> результати мовленнєвої дiяльностi (коригує усне мовлення в процесi говорiння, враховуючи реакцiю слухача); - <i>удосконалює</i> написане, <i>використовує</i> варiанти мовних засобiв, дбає про достатнiсть iнформацiї; - <i>додержується</i> норм українського мовленнєвого етикету.
		Види робiт	

2	8	<p>Сприймання чужого мовлення Аудіювання (слухання – розуміння) текстів діалогічного і монологічного характеру різних стилів, типів і жанрів мовлення. Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне. <i>Аудіювання тематичних радіо-, телепередач</i> на мистецькі, морально-етичні, екологічні теми (скеровується учителем); <i>рефератів</i> однокласників на актуальні морально-етичні, професійно-орієнтаційні, культурно-пізнавальні теми; <i>текстів</i> (окремих розділів) наукової і науково-популярної літератури з проблем стилістики морфологічних ресурсів української мови.</p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного і монологічного характеру різних стилів, типів і жанрів мовлення. Різновиди читання: ознайомлювальне, вивчальне, переглядове). <i>Читання мовчки:</i> <i>текстів</i> на суспільно-політичну та соціальну тематику (вивчальне); <i>текстів</i> екологічної та релігійно-моральної тематики (ознайомлювальне); <i>текстів</i> навчальних посібників (“додаткової літератури”) з проблем культури мовлення (переглядове); <i>текстів</i> відповідно до їх жанрів і експресивних особливостей (передання колориту мовлення).</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> фактичний зміст почутого висловлення, адекватно сприймаючи його основну думку, особливості побудови і мовного оформлення; - <i>користується</i> різними видами аудіювання; - <i>визначає</i> власне ставлення до змісту; - <i>формулює</i> висновки щодо сприйнятого; - <i>визначає</i> причинно-наслідкові зв'язки, виражально-зображувальні засоби в складніших, порівняно з попередніми класами, прослуханих текстах; - <i>оцінює</i> почуте висловлення з погляду змісту, форми, задуму і мовного оформлення.</p> <p>Учень (учениця): - <i>володіє</i> навичками якісного читання мовчки; - <i>має</i> належний темп читання текстів відповідних стилів і жанрів; - <i>розуміє</i> зміст, особливості структури і мовного оформлення тексту; - <i>користується</i> всіма видами читання (ознайомлювальним, вивчальним, переглядовим); - <i>ставить</i> самостійне запитання під час читання; - <i>оцінює</i> прочитане, висловлюючи власну думку.</p>
3	8	<p>Відтворення готового тексту Виразне читання вголос текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення. Вибіркове читання <i>текстів</i> з молодіжної преси (за вибором учнів) з наступним колективним обговоренням.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>виразно</i> читає вголос знайомі і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, колориту тексту, мовного оформлення, авторський задум; - <i>оцінює</i> прочитаний уголос текст з погляду його змісту, форми, задуму і</p>

	<p>Перекази (навчальні й контрольні).</p> <p>Говоріння. <i>Стислі перекази</i> текстів наукового і художнього стилів із творчим завданням. <i>Докладний переказ</i> тексту публіцистичного стилю із творчим завданням (висловленням власного ставлення до подій, героїв та ін.).</p> <p>Письмо. <i>Слуховий диктант</i> з коментуванням складних випадків орфографії. <i>Вибіркові перекази</i> текстів наукового і художнього стилів з творчим завданням. <i>Стислий переказ</i> науково-популярного (публіцистичного) тексту з творчим завданням, що передбачає висловлення учнем свого бачення проблеми (ситуації). <i>Конспект</i> як різновид стислого переказу висловлювань, що сприймаються на слух. <i>Конспект</i> прочитаного (художнього твору, публіцистичної та науково-популярної статей). <i>Тематичні виписки, план (складний), тези.</i> <i>Переказ-переклад.</i> <i>Переклад</i> з румунської мови українською наукової статті (фрагмента).</p>	<p>мовного оформлення.</p> <p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>переказує</i> стисло (докладно) прослуханий або прочитаний текст художнього, наукового чи публіцистичного стилів мовлення, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, ураховуючи комунікативне завдання, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму; - <i>записує</i> слуховий диктант, коментує складні випадки орфографії; - <i>може</i> переказати науково-популярний текст, продовжити його і висловити своє бачення проблеми; - <i>може</i> схарактеризувати стильові ознаки тексту, визначити його основну думку, прокоментувати стилістичні засоби виразності. - <i>складає</i> конспект, тези почутого і прочитаного, робить тематичні виписки на основі виділення найважливішої, суттєвої інформації із дотриманням вимог до цього виду робіт; - <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; - <i>редагує</i> написане з урахуванням вимог до мовлення; - <i>перекладає</i> з румунської мови тексти наукового стилю, здійснює переказ-переклад.
4	10	<p>Створення власних висловлень Діалогічне мовлення Діалог (полілог) як форма спілкування двох (або більшої кількості) людей відповідно до запропонованої ситуації, самостійне визначення теми і змісту бесіди.</p> <p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>самостійно</i> визначає тему бесіди та її зміст; - <i>добирає</i> цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі з власного життєвого досвіду; - <i>висловлює</i> особисту позицію щодо теми, яка обговорюється, змінює свою думку в разі незаперечних аргументів опонента; - <i>надає</i> репліки в діалозі, якщо вони не тавтологічні; - <i>імпровізує</i> мовлення; - <i>користується</i> внутрішнім мовленням;

	<p style="text-align: center;">Монологічне мовлення</p> <p>Говоріння. <i>Усний твір</i> за прочитаною поза програмою художньою (науково-популярною) книгою, тема якої актуальна для формування особистості учня. <i>Усний твір-роздум</i> у публіцистичному стилі на теми охорони довкілля, збереження генетичної пам'яті, охорони історичних пам'яток тощо. <i>Виступ з доповіддю</i> про культуру мовлення сучасної молоді (проблеми культури мовлення в сучасному світі).</p> <p><i>Виступ</i> на зборах, семінарах, прес-конференціях (підготовлений і не підготовлений заздалегідь).</p> <p>Письмо. <i>Відгук</i> про твір мистецтва. <i>Стаття</i> в газету на морально-етичну тему. <i>Твір</i> (за складним планом) у публіцистичному стилі на теми особистої і суспільної моралі. <i>Бібліографія. Анотація.</i></p> <p>Ділові папери. Автобіографія. Резюме. Характеристика. Заява (проста і складна).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>датний</i> інформаційно та оцінно передавати мовлення іншої особи; - <i>дотримується</i> норм української літературної мови. <p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> текст усного твору за прочитаною художньою (науково-популярною) книгою; - <i>творить</i> усний роздум у публіцистичному стилі на запропоновану вчителем тему; - <i>виступає</i> з доповіддю про актуальні проблеми молодіжного життя (культури, місця в суспільстві, стосунків з однолітками тощо); - <i>готує</i> і виголошує виступи на зборах, семінарах, прес-конференціях; - <i>складає</i> відгук про твір мистецтва, статтю в газету, бібліографію, анотацію, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, будуючи їх в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планами, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю та жанру мовлення; - <i>сприймає</i> завдання вчителя ознайомитися з тією чи іншою темою як важливий засіб формування багатогранної особистості; - <i>робить</i> відповідні узагальнення і висновки; - <i>додержується</i> вимог до мовлення та основних правил спілкування; - <i>редагує</i> написане згідно з вимогами до мовлення; - <i>складає</i> тексти заяви, резюме, автобіографії, характеристики; - <i>поєднує</i>, відшукує, вилучає, розуміє і опрацьовує в заданому аспекті необхідну інформацію в текстах (спираючись на опорні слова, поняття); - <i>використовує</i> іншомовні поняття - для зіставлення або автоматично; - <i>має</i> навички використання універсальних (стереотипних для певної ситуації спілкування) висловлень;
	<p>Міжпредметні зв'язки. З українською та світовою літературою, з історією України, з теорією і практикою образотворчого мистецтва, з українознавством.</p>	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до вмінь
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	
Я і українська мова та література	Національна самобутність української мови, її багатство і краса. Взаємозв'язок мови і мислення. Роль мови у формуванні особистості.	“Нам треба голосу Тараса”. І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь. Як мислю, так мовлю. “Заговори, щоб я тебе побачив”. День української писемності і мови.	Учень (учениця): - <i>сприймає</i> , аналізує, оцінює прочитані чи почуті соціокультурні відомості про Україну і світ;
Я і українська історія та культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин)	День Незалежності України. День Конституції. День Перемоги. Я – корінець свого народу. Народні традиції і звичаї, свята і обряди. Інтеграційні процеси і самозбереження націй.	Що для мене соборність моєї Вітчизни? Які статті Конституції для мене життєво важливі? Зберігати історичну пам'ять. Герої твоєї Вітчизни. Її палили – уставала з попелу. Толока. Наша традиція чи анахронізм? Вінок на голівці нареченої. Да святиться вода і хліб. Я і ми на Великдень. Яке “Добрий день”, таке й “Допобачення”. Прости – і звеличиш себе.	- <i>добирає</i> й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної експресивної, комунікативної чи іншої мети; - <i>може</i> чітко сформулювати свої думки з кожної із запропонованих тем, має власну позицію, може обстоювати її.
Я і ми (родина, народ, людство)	Дружба і приятелювання. Сім'я. Любов – найбільше багатство. Батьківське і материнське щастя. Культура сімейних взаємин.	“Не остуди свого серця, дитино”. “Є в коханні і будні, і свята”. Якою б я хотів (хотіла) бачити свою майбутню сім'ю. Матеріальні чи духовні статки тримають сім'ю?	
Я і рідна природа	Твоя відповідальність за екологію. Не замулюймо джерел! Не рубай берези! Посади своє дерево.	А після мене хоч потоп? Вода з отчої криниці. Де небо найвище і найсиніше? Чи гуманне заняття мисливством? У ріднім краї і будяк не колеться.	
Я і мистецтво (традиційне і професійне)	Народні ремесла мого краю. Мій улюблений вид мистецтва. Вроджені і набуті таланти.	Талановиті люди нашого краю. Талантам треба допомагати. Немає бездарних людей. Як стати професійним митцем?	

	Словесні і музичні жанри мистецтва.	Без праці немає таланту.	
Як особистість	<p>Як не втратити свого обличчя. Добре ім'я людини. Шляхи до життєвої гармонії. Бережімо собори своїх душ. Творча суть людини. Прагнення до самовдосконалення і саморозвитку. Освіченість і висока моральність – ознаки інтелігентності.</p>	<p>“Ти знаєш, що ти – людина...” Як постелиш, так і виспишся. Не лайся, то й не будеш облаяний. Зустрічають за одягом, проводжають за розумом. “Найогидніші очі порожні”. У що і в кого я вірю. Довіряй, але перевіряй? Чи ж і мені потрібно посадити дерево, викопати криницю і зростити дитя? Якщо я знаю, що знаю мало... Кожна людина – талант, але не всім щастить його розкрити. Хто для мене зразок високої інтелігентності.</p>	
	<p>Мистецтво спілкування. Мистецтво критики.</p>	<p>Чи сперечаються про смаки? Що таке комплімент і що він значить у людських стосунках? Скажи мені, друже, правду про мене. Уміти вислухати – це теж культура спілкування. Тебе вдарили в щоку – підставиш другу? Якщо я помилився в людині...</p>	

ДІЯЛЬНІСНА (СТРАТЕГІЧНА) ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Види умінь	Вимоги до загальнонавчальних досягнень учнів
Організаційно-контрольні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює і визначає мотив і мету власної пізнавальної і життєтворчої діяльності; - планує діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи, визначає зміст кожного етапу; - здійснює намічений план за допомогою самостійно обраних методів і прийомів; - оцінює проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, вносить відповідні корективи.
Загально пізнавальні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналізує мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; - порівнює, систематизує, узагальнює, конкретизує їх; - робить висновки на основі спостережень; - виділяє головне і другорядне у почутому, прочитаному; - моделює мовні та позамовні поняття, явища, закономірності.
Творчі	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уявляє описані словами предмети і явища, творчо домислює на основі сприйнятого; - прогнозує подальший розвиток певних явищ і подій; - переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію, обґрунтовує свої дії; - помічає і формулює проблеми в процесі навчання і життєтворчості, пропонує свої варіанти їх вирішення; - усвідомлює структуру предмета вивчення; - робить припущення щодо кінцевого результату розв'язання певної проблеми; - добирає аргументи для обґрунтування свого припущення; - аргументовано спростовує хибні, на його (її) погляд, припущення і твердження.
Морально-етичні й естетичні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - помічає й цінує красу в явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності, вдало добирає мовні оцінні засоби; - критично оцінює відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, прагне позбавитися помічених недоліків; - виявляє здатність поставити себе на місце іншої людини, щоб зрозуміти мотиви її вчинку, поведінки; - може вибачати образи знайомій і незнайомій людині, усвідомлюючи людську недосконалість; - має переконання, що творити добро словом і ділом – обов'язок і духовна потреба кожної людини.

11 КЛАС
(72 год., 2 год. на тиждень, резервний час – 4 год.)

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ
(42 год.)

№ з/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
1	2	<p style="text-align: center;">ВСТУП</p> <p>Функції мови. Українська мова у сучасному світі. Українська мова як державна. Міжнародна асоціація українців. “Просвіта” як громадська організація сприяння розвитку української мови. Сучасні періодичні мовознавчі видання.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>може назвати</i> і пояснити основні функції мови в житті людини і суспільства; - <i>володіє</i> інформацією про поширення української мови в різних країнах світу; - <i>знає</i> про види діяльності місцевого осередку “Просвіти” та його співпрацю з національними товариствами краю; - <i>знає і використовує</i> для підготовки до уроку те чи інше мовознавче періодичне видання.
2	2	<p style="text-align: center;">ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО</p> <p>Розділи науки про мову та її мовні одиниці. Самостійні частини мови, їх значення та граматичні ознаки. Службові частини мови. Вигук. Орфограми в самостійних частинах мови.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> самостійні й службові частини мови за їх семантичними і граматичними ознаками; - <i>стилістично правильно використовує</i> форми слів, що належать до різних частин мови, відповідно до вивчених правил; - <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні та орфографічні помилки на вивчені правила.
3	2	<p style="text-align: center;">СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ</p> <p>Словосполучення і речення Словосполучення. Будова і види словосполучень за способом вираження головного слова (іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, дієслівні, прислівникові).</p> <p>Речення. Види речень за метою висловлення та за інтонацією; окличні речення. Речення двоскладні й односкладні; прості й складні. Речення поширені й непоширені. Розділові знаки в кінці речень. Порядок слів у реченні. Логічний наголос.</p> <p>Повторення класифікації частин мови, визначення їх, грама-</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> головне і залежне слово у словосполученні; - <i>визначає</i> види словосполучень за приналежністю головного слова до певної частини мови, речення різних видів (за метою висловлення, характером граматичної основи, кількістю граматичних основ); - <i>правильно ставить</i> логічний наголос і використовує порядок слів як засоби точності й виразності мовлення; - <i>дотримується</i> інтонації різних видів речень для передавання особливих емоційних відтінків значення.

		тичної характеристики повнозначних частин мови.	
4	4	<p>ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ Двоскладне просте речення. Головні і другорядні члени речення</p> <p>Підмет і присудок як головні члени речення. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Єдність вищо-часових форм дієслів-присудків як засіб зв'язку у тексті. Тире між підметом і присудком. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення (повторення). Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Речення з однорідними членами речення. Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами. Вивчення іменних частин мови. Повторення дієслова, засобів і способів творення часових і способових форм.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає способи вираження підмета, види присудків, додатків, означень та обставин у реченнях; - правильно визначає граматичну основу речення; - правильно вживає форми присудка при підметі; - усвідомлює єдність вищо-часових форм дієслів-присудків як засіб зв'язку у тексті; - добирає обставини часу як засіб зв'язку в описових і розповідних текстах, знає їх синоніміку; - пише прикладки відповідно до орфографічних норм і обґрунтовує написання; - розпізнає порівняльний зворот; - знає правила виділення порівняльних зворотів комами.
5	2	<p>Односкладні прості речення</p> <p>Типи односкладних речень. Означено-особові речення. Неонначено-особові речення. Узагальнено-особові речення. Безособові речення. Називні речення. Повні і неповні речення. Тире в неповних реченнях. Слова-речення.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - виділяє односкладні речення з-поміж інших видів речень; - визначає види односкладних речень (в тому числі у межах складних речень); - конструює односкладні речення вивчених видів; - правильно вживає безособові речення, називні та ін. односкладні в українській мові; - правильно аналізує неповні речення; - правильно і доречно використовує неповні речення у мовленні.
6	2	<p>Речення з однорідними членами</p> <p>Однорідні члени речення (із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Речення з кількома рядами однорідних членів. Кома між однорідними членами. Однорідні і неоднорідні означення. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальню-</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходить речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), з узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів в одному реченні; - будує власне висловлення, використовуючи речення з однорідними членами; - правильно ставить розділові знаки при

		вальних словах у реченнях з однорідними членами.	однорідних членах речення та обґрунтовує їх; - <i>знаходить і виправляє</i> помилки на вживані правила; - <i>може пояснити</i> особливості українського і румунського речень з однорідними членами.
7	1	Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) Звертання непоширені й поширені. Розділові знаки при звертанні. Вставні слова (словосполучення, речення), розділові знаки при них.	Учень (учениця): - <i>уміє</i> добирати звертання для звернення до адресата; - <i>правильно ставить</i> розділові знаки в реченнях зі звертаннями; - <i>правильно інтонує</i> речення зі звертаннями; - <i>розрізняє</i> вставні слова та однозвучні з ними члени речення;
8	2	Речення з відокремленими другорядними членами Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення. Відокремлені означення. Речення з відокремленими прикладками та відокремленими додатками. Речення з відокремленими обставинами. Відокремлені уточнювальні члени речення.	Учень (учениця): - <i>знає умови</i> , за якими означення стають відокремленими; - <i>знає</i> пунктуаційні правила при відокремленні; - <i>правильно будує</i> речення з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами; - <i>володіє</i> інтонацією в реченні з відокремленими членами речення; - <i>добирає</i> відокремлені уточнювальні члени речення; - <i>володіє</i> інтонацією речень з уточнювальними членами.
9	2	Пряма і непряма мова. Діалог. Пряма і непряма мова як способи передачі чужого мовлення. Розділові знаки при прямій мові. Заміна прямої мови непрямою. Синоніміка різних способів передачі прямої мови. Цитата як спосіб передачі чужого мовлення. Розділові знаки при цитуванні. Діалог і полілог. Розділові знаки при діалозі та полілозі.	Учень (учениця): - <i>знаходить</i> речення з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу (полілогу); - <i>володіє</i> інтонацією речень з прямою мовою; - <i>знає</i> правила пунктуації при прямій мові; - <i>уміє</i> замінювати пряму мову на непряму; - <i>правильно</i> ставить розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитаті й обґрунтовує їх.
10	2	СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ Складне речення Складне речення та його озна-	Учень (учениця): - <i>може пояснити</i> способи визначення

		ки. Сполучникові і безсполучникові складні речення. Складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.	простого і складного речень; - <i>знає</i> засоби зв'язку між компонентами складного речення; - <i>розуміє</i> характер семантичних відношень між компонентами складних речень, змістові відношення в безсполучникових реченнях.
11	2	Складносурядне речення Складносурядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому. Смыслові зв'язки між простими реченнями в складносурядному. Розділові знаки між простими реченнями в складносурядному.	Учень (учениця): - <i>знаходить</i> у тексті складносурядне речення; - <i>уміє</i> визначити характер смислових відношень між компонентами складносурядного речення; - <i>правильно</i> ставить розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх; - <i>розуміє</i> особливості їх взаємозамінюваності, а також стилістичні можливості складносурядних речень.
12	4	Складнопідрядне речення Складнопідрядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому. Розділові знаки між головним і підрядним реченнями. Основні види підрядних речень. Складнопідрядні речення з підрядними означальними, з'ясувальними. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними. Складнопідрядні речення з підрядними місця, часу. Складнопідрядні речення з підрядними умовними, допустовими. Складнопідрядні речення з підрядними причини, мети. Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими. Складнопідрядні речення з підрядними способу дії, міри та ступеня і підрядними порівняльними. Складнопідрядні речення з кількома підрядними (з послідовною підрядністю, однорідною і неоднорідною підрядністю). Розділові знаки в них. Складнопідрядні речення з кількома підрядними – підрядністю змішаного типу). Розділові знаки в них.	Учень (учениця): - <i>знаходить</i> складнопідрядне речення у тексті, у тому числі з кількома підрядними частинами; - <i>вказує</i> засоби зв'язку між головним і підрядним реченнями; - <i>розпізнає</i> головне і підрядне при зворотному їх порядку, знає набір сполучних засобів для кожного виду складнопідрядних речень; - <i>правильно</i> поділяє складені сполучні засоби за інтонацією речення; - <i>розрізняє</i> сполучники і сполучні слова; - <i>правильно</i> визначає вид складнопідрядного речення; - <i>правильно</i> ставить коми між частинами складнопідрядного речення та обґрунтовує їх; - <i>конструює</i> складнопідрядні речення різних видів; - <i>складає</i> висловлення в усній і письмовій формі, використовуючи в них виражальні можливості складно підрядних речень; - <i>характеризує</i> словесно і схематично речення з кількома підрядними; - <i>визначає</i> характер підрядності в реченнях з кількома підрядними; - <i>пояснює</i> розділові знаки в реченнях з кількома підрядними, зокрема у реченнях з підрядністю змішаного типу.

13	2	<p>Безсполучникове складне речення</p> <p>Смислові відношення між простими реченнями в безсполучниковому складному реченні. Розділові знаки між простими реченнями в безсполучниковому складному реченні: кома і крапка з комою, двокрапка і тире між частинами складного безсполучникового речення.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить</i> у тексті безсполучникові складні речення; - <i>визначає</i> його основні ознаки, смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення; - <i>уміє</i> перебудовувати безсполучникове речення в сполучникове і навпаки; - <i>інтонує</i> відповідно до змісту безсполучникове складне речення, залежно від смислових відношень ставить розділові знаки.
14	2	<p>Складне речення з різними видами зв'язку</p> <p>Складні речення із сурядним і підрядним зв'язком. Розділові знаки у таких складних реченнях. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>уміє</i> будувати структурні схеми складних речень з різними видами зв'язку; - <i>правильно</i> ставить запитання, логічно інтонує речення і пояснює розділові знаки в них.
15	2	<p>Текст. Типи зв'язного мовлення</p> <p>Поняття про текст. Текст як тематична і структурна цілісність речень. Абзац і надфразна єдність як найменші реальні одиниці тексту. Міжфразові зв'язки у тексті. Розділи, підрозділи, глави. Текст і стиль. Усні і писемні тексти, їх жанри.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>уміє</i> творити усні і писемні тексти; - <i>усвідомлює</i>, що текстом є абзац, надфразна єдність, прислів'я, крилаті вислови; - <i>уміє</i> скорочувати і доповнювати текст, синонімізувати засоби фразових зв'язків у тексті; - <i>може</i> правильно визначати абзаци і надфразні єдності.
	4	<p>КУЛЬТУРА І ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ</p> <p>Побутове спілкування. Ділове спілкування. Особливості ділового спілкування: регламентованість, результативність, особливості партнерських стосунків. Види ділового спілкування: ділова бесіда, ділові переговори, телефонна розмова. Види слухання.</p> <p>Невербальні (несловесні) засоби спілкування: міміка, жести, ситуація, час і місце спілкування.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> етикетні формули (вітання, прощання, вибачення, згоди, відмови, пропозиції і т.д.); - <i>розуміє</i> зміст понять рефлексивне і нереклексивне слухання; - <i>може</i> орієнтуватися в мовленнєвих ситуаціях, коригувати обсяг, зміст і колорит свого мовлення залежно від них; - <i>знає</i> зумисні і незумисні жести, етику їх застосування; - <i>знає</i> етикет ділового спілкування телефоном.
	3	<p>Основи культури мовлення</p> <p>Поняття <i>стилістика</i> і <i>культура мовлення</i>.</p> <p>Основні якісні ознаки доброго мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>правильність</i> як основна ознака 	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>уміє</i> характеризувати мовлення (усне чи писемне) за його відповідністю основним якісним ознакам мовлення; - <i>знає</i> мовні засоби творення багатого, різноманітного, точного, виразного

		<p>культури мовлення; - точність мовлення; - зрозумілість (логічність), достатність мовлення; - багатство й різноманітність мовлення, джерела і умови досягнення; - чистота мовлення; - виразність, образність, яскравість мовлення, засоби їх досягнення;</p>	<p>мовлення; - <i>збагачує</i> індивідуальний словник, добирає українські відповідники до іншомовних слів; - <i>виявляє</i> нелітературні елементи у тексті (діалектизми, жаргонізми, канцеляризми, вульгаризми, плеоназми, слова-паразити і т.ін., замінює їх нормативними); - <i>може</i> правити нелогічні тексти, коментувати причини неточності тексту, добирати доречний тон, зміст, форму висловлення.</p>
2	<p>ОСНОВИ ПОЛЕМІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ</p> <p>Спір: мета спору, форми проведення, культура спору, докази в спорі. Конфлікти і засоби їх “гасіння”.</p> <p>Мистецтво відповідати на запитання. Види запитань: доброзичливі/недоброзичливі, коректні/некоректні, прості/складні, гострі. Види відповідей: правильні/неправильні, короткі/розгорнуті, позитивні/негативні та ін.</p> <p>Знання і прогнозування аудиторії.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>оволодіває</i> полемічними прийомами; - <i>знає</i> норми культури спору; - <i>вміє</i> доводити свою позицію, спростовувати помилкові тези опонента; - <i>вчиться</i> давати відповіді на різноманітні запитання, ставити запитання, коректувати їх залежно від сприйняття співрозмовником. 	
3	<p>ОСНОВИ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА</p> <p>Зміст поняття “ораторське мистецтво”.</p> <p>Види ораторського мистецтва та його специфічні риси. Соціально-побутове, соціально-політичне, академічне, судове, церковно-богословське, діалогічне (спір, дискусія, диспут, бесіда, ділова нарада, інтерв’ю, прес-конференція, ділова гра, “круглий стіл”, вечір запитань і відповідей – брей-ринг), парламентське, військове, торгове (реклама), лекційно-пропагандистське.</p> <p>Риторичні навички і вміння.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> види ораторського мистецтва; - <i>уміє</i> (виголошувати) тексти-зразки кожного виду; - <i>бере</i> участь у вечорах запитань і відповідей, диспутах, дискусіях, веде бесіду, бере інтерв’ю; - <i>виголошує</i> лекцію на морально-етичну, су-спільно-політичну і т. ін. теми; - <i>виробляє</i> ораторські навички; - <i>удосконалює</i> природні й набуті вміння добре говорити; - <i>уміє</i> скласти план промови (доповіді, виступу і т. ін.), добирати фактичний і науковий матеріал, цитати; - <i>вивчає</i> і <i>знає</i> словниковий мінімум термінів риторики. 	

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(24 год.)

№	К-ть	Зміст навчального	Державні вимоги до рівня
---	------	-------------------	--------------------------

з/п	год.	Матеріалу	загальноосвітньої підготовки учня
1	2	<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про мовлення. Види мовленнєвої діяльності. Вимоги до мовлення. Текст, його основні ознаки. Стилi, типи та жанри мовлення.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>систематизує</i> вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, вимоги до мовлення, ситуації спілкування, її складові, основні правила спілкування; - <i>аналізує</i> текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку; типи, стилі і жанри мовлення (у тому числі оповідання, доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заяву, автобіографію), особливості їх побудови.</p>
2	8	<p>Види робіт Сприймання чужого мовлення <i>Аудіювання (слухання – розуміння): текстів</i> довідково-методичної літератури з культури мовлення; <i>доповідей</i> однокласників за результатами їх науково-практичних досліджень зі складних для румуномовних учнів проблем культури української мови; <i>розповідей</i> запрошених у школу письменників, художників, журналістів, митців словесних і музичних жанрів тощо про роль праці у становленні творчої особистості; <i>інформаційних</i> радіо- і телевізійних повідомлень про внутрішньополітичні, міжнародні, економіко-правничі, спортивні, культурно-мистецькі та інші події.</p> <p><i>Читання мовчки:</i> <i>текстів</i> (окремих розділів) науково-методичних посібників з практичної стилістики, зокрема стилістики тексту; <i>словникових статей</i> енциклопедичних, тлумачних лексикографічних праць; <i>нарисів</i> (художніх, публіцистичних) про відомих людей краю – наших сучасників; <i>рецензій</i> на нові книги, кінофільми, театральні вистави, художні виставки тощо.</p>	<p>Учень (учениця): - <i>розуміє</i> фактичний зміст, тему та основну думку висловлювань інших людей з одного прослуховування; - <i>визначає</i> причинно-наслідкові зв'язки, виражально-зображувальні засоби в прослуханих текстах; - <i>оцінює</i> почуте висловлювання з погляду змісту, форми, задуму і мовного оформлення; - <i>виконує</i> естетичний аналіз текстів; - <i>висловлює</i> художню критику; - <i>може спрогнозувати</i> сюжетні ходи художнього тексту; - <i>може відібрати</i> основне з почутого повідомлення або доповнити почуте власною інформацією;</p> <p>- <i>читає</i> мовчки незнайомий текст; - <i>послуговується</i> залежно від мовленнєвої ситуації відомими різновидами читання; - <i>оцінює</i> прочитане з погляду змісту, задуму і мовного оформлення; - <i>уміє</i> працювати зі словниками; - <i>знає</i>, з яких джерел може ознайомитися з рецензіями.</p>
3	8	<p>Відтворення готового тексту Виразне читання вголос: <i>оглядових</i> журнальних, газетних статей про культурно-мистецьке</p>	<p>Учень (учениця): - <i>виразно читає</i> вголос знайомі, складніші порівняно з попередніми класами,</p>

	<p>життя рідного краю, України, Румунії; <i>текстів</i> (фрагментів) перекладів українською мовою кращих художніх творів румунських письменників-класиків, творів румуномовних письменників України; читання <i>текстів</i> урочистих, жартівливих (гумористичних), сатиричних, нейтрального колориту.</p> <p><i>Перекази (навчальні й контрольні) Говоріння.</i> Докладний і стислий перекази текстів різних стилів і жанрів із творчим завданням (висловлення власного ставлення до подій, героїв, їхніх вчинків тощо). Синхронний переклад усного виступу.</p> <p><i>Письмо.</i> Вибіркові та стислі перекази текстів профорієнтаційної та наукової тематики. Докладний письмовий переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням. Конспектування додаткової літератури з проблем культури мови, текстів з курсу української мови, стилістики і культури мови. Редагування текстів художнього і публіцистичного стилів. Переклад текстів розмовного, науково-популярного стилю.</p>	<p>і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм української мови, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум; - оцінює прочитаний уголос текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення;</p> <p>- переказує (усно і письмово) докладно і стисло прослухані тексти художнього, наукового і публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, комунікативному завданню, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму; - оцінює текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; - здійснює синхронний переклад усного виступу; - редагує написане з урахуванням вимог до мовлення; - перекладає тексти розмовного, науково-популярного стилю, добираючи відповідні мовні засоби; - правильно конспектує додаткову літературу, роблячи у своєму тексті відповідні позначки для ефективного послуговування текстом; - переказує (письмово) докладно текст публіцистичного стилю, доповнюючи його текстом творчого завдання;</p>
4	10	<p>Створення власних висловлень Діалогічне мовлення <i>Діалог (полілог)</i> про роль вищої освіти в самоутвердженні сучасної людини. <i>Полілог</i> (дискусія) про книгу майбутнього як джерело наукових, виробничо-професійних та інших знань. <i>Полілог</i> про новітні комп'ютерні технології, їх роль у формуванні і розвитку інтелектуального й естетичного потенціалу суспільства. Діалог публічний, складений відповідно до запропонованої ситуації: діалог-полеміка, діалог-дискусія, самостійне вивчення теми</p> <p>Учень (учениця): - веде діалог (полілог) відповідно до запропонованої ситуації; - висловлює свою думку, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів; - дотримується норм української літературної мови, правил мовленнєвого етикету, у веденні дискусії; - оцінює текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; - складає полемічний діалог</p>

	<p>і змісту діалогу. <i>Інтерв'ювання</i> цікавого учня школи (учасника молодіжного руху, переможця олімпіади, конкурсу, спортсмена і т. ін.), цікавої особистості краю, гостя міста (села). <i>Участь у прес-конференції</i> (формулювання запитань і запис відповідей).</p> <p style="text-align: center;">Монологічне мовлення</p> <p><i>Твори</i> (навчальні й контрольні) Говоріння. <i>Публічний монолог</i> про своє розуміння обов'язку дітей перед батьками, батьків перед дітьми. <i>Усний твір</i> за прочитаним художнім (публіцистичним, історичним і т. ін.) твором. <i>Повідомлення</i> в науковому і публіцистичному стилях за попередньо складеними тезами. <i>Розгорнута відповідь</i> на питання (висвітлити питання) в науковому стилі. <i>Твори</i> (навчальні й контрольні). Говоріння. <i>Стаття</i> на морально-етичну тему. <i>Виступ</i> інформаційно-коментаторського характеру. <i>Участь у диспуті, дискусії</i> з актуальних для учнівського колективу проблем.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p><i>Слуховий диктант</i> з коментуванням (письмово) орфографічних, пунктуаційних та орфоепічних явищ у тексті. <i>Твори</i> на суспільну та морально-етичну теми.</p>	<p>дискусійного характеру відповідно до запропонованої ситуації; - <i>самостійно</i> визначає тему і зміст діалогу; - <i>висловлює</i> свою думку, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі і з власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку у разі незаперечних аргументів опонента; - <i>бере</i> інтерв'ю; - <i>виступає</i> учасником прес-конференції; - <i>дотримується</i> норм української літературної мови, правил мовленнєвого етикету, правил ведення полеміки; - <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення;</p> <p>- <i>добирає і систематизує</i> з різних джерел матеріал для твору, повідомлення в різних стилях; - <i>робить</i> необхідні узагальнення і висновки; - <i>додержується</i> вимог до мовлення та основних правил спілкування; - <i>знаходить і виправляє</i> недоліки в змісті, побудові і мовному оформленні власного і чужого висловлення; - <i>готує і виголошує</i> розгорнуту відповідь на питання, пов'язане з виучуваними предметами; - <i>пише</i> твори будь-якого типу; - <i>складає</i> текст статті на морально-етичну тему; - <i>готує</i> виступ, обираючи відповідно до ситуації спілкування жанр ділового або публіцистичного стилів; - <i>готує</i> виступи та виголошує їх під час диспуту, дискусії, добираючи мовні засоби залежно від мети спілкування і адресата мовлення; - <i>коректує</i> усне мовлення в процесі говоріння, урахуваючи реакцію слухача;</p> <p>- <i>пише</i> диктанти без орфографічних та пунктуаційних помилок; - <i>пише</i> твори на суспільну, морально-етичну та вільну теми, відгук на телепередачу, матеріал періодичного видання;</p>
--	--	---

	<p><i>Твір</i> на вільну тему з вільним структурованням тексту (щодо композиційних частин).</p> <p><i>Відгук</i> на телепередачу, матеріал періодичного видання.</p> <p><i>Виступ</i> під час дискусії (підготовлений і не підготовлений) на суспільну і морально-етичну теми.</p> <p><i>Привітальний виступ.</i></p> <p><i>Доповідь і реферат</i> на теми, пов'язані з виучуваними предметами (із залученням науково-популярної літератури).</p> <p>Ділові папери. Розписка. Доручення. Доповідна та пояснювальна записки. Протокол (складний).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>коментує</i> правописні явища у тексті; - <i>готує</i> виступи та виголошує їх під час дискусії, добираючи мовні засоби залежно від мети спілкування і адресата мовлення; - <i>пише та виголошує</i> доповідь і реферат на теми, пов'язані з виучуваними предметами; - <i>використовує</i> стилі і типи мовлення відповідно до ситуації спілкування, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення; - <i>редагує</i> написане з урахуванням вимог до мовлення, додержанням основних правил спілкування; - <i>складає</i> розписку, доручення, доповідну та пояснювальну записки, протокол (складний).
	Міжпредметні зв'язки. З українською та світовою літературою, з історією України, з українознавством, політологією.	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до вмінь
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	
Я і українська мова	Українська мова – державна мова України. Українська мова серед мов світу. Двомовність: переваги і небезпеки і багатомовність. Українці у світі.	Мова моєї України – що я без тебе? Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина. Що тобі відомо про мовну практику української діаспори? Передай у спадок рідну мову! Слово теж зброя.	Учень (учениця): - <i>сприймає</i> , аналізує, оцінює прочитані або почуті соціокультурні відомості про Україну і світ; - <i>добирає</i> й використовує ті відомості, які необхідні для досягнення певної комунікативної, експресивної чи іншої мети; - <i>може</i> чітко сформулювати свої думки з кожної із запропонованих тем, має власну позицію, може обстоювати її; - <i>обирає</i> самостійно пріоритетні проблеми, з яких має власну думку; - <i>усвідомлює</i> важливість для людини володіння державною мовою, здатності ви-
Я і навколишній світ	Людина і Всесвіт. Земля – наш спільний дім. Проблеми сучасної урбанізації і доля села. Охорона довкілля.	Хай б'ється завжди зелене серце природи! Земля – наш спільний дім. Що залишу по собі нащадкам? Місто без села?	
Я і Україна	Здобуття незалежності й відновлення державності України. Конституція України. Права й обов'язки. Проблеми суспільного розвитку сучасної України. Естафета поколінь.	Як Україна здобула незалежність. Поняття “козацька республіка”. Як козаки дітей своїх навчали. Мовні права й обов'язки громадян України.	

	<p>Політична система України. Видатні українці.</p>	<p>Щоб бути народним депутатом... Влада – не право, а обов’язок. Якою я бачу Україну через 20 років. Я в Україні майбутнього. Рада – не одноосібна влада. Хто є для мене видатним українцем. Чи видатна людина — лише свого народу слава?</p>	<p>словлюваних у різноманітних ситуаціях спілкування.</p>
<p>Я і культура та література</p>	<p>Новітні надбання української літератури. Освіта і наука як чинники культури нації. Культура і безкультур’я</p>	<p>Що таке народна та елітна культура? Мій улюблений сучасний письменник. Я і сучасна поп-культура. Постмодерністи і проблема мовної культури. Кінофільм, який мені особливо сподобався. Що вам відомо про розвиток сучасних технологій в Україні (кібернетика, генна інженерія, інформатика). Чи обов’язкова вища освіта для сучасної людини? “Хто сказав, що все уже відкрито?”</p>	
<p>Я і мистецтво (традиційне і професійне)</p>	<p>Театри. Музеї. Образотворче мистецтво. Музичне мистецтво. Кіномистецтво.</p>	<p>Чи театр – сучасне видовище? Хліб чи видовища задовольняють людину? А що ще? Роль музеїв у формуванні духовного світу особистості. Який музей я люблю відвідувати часто і чому. Хто для мене велична постать в українському музичному мистецтві. Мій музичний світ. Чи творите ви образи?</p>	

<p>Як особистість</p>	<p>Загальнолюдські етичні цінності. Негативні моральні якості. Взаємини між людьми. Чоловіча й жіноча гідність. Краса і мода. Українське військо. Видатні українські воєначальники. Військовий обов'язок. Український спорт.</p>	<p>Як у суспільстві шанують стариків і дітей, такий моральний рівень суспільства. Пробачити чи відплатити тим же? Не гніви долю свою... Чи може неправда бути моральною? Що я знаю про видатних українських воєначальників? Захищати – не лише воювати. Чи є українське суспільство спортивним? Мій улюблений вид спорту. У великий спорт – від шкільного уроку фізкультури? Зі спортом – через усе життя.</p>	
-----------------------	--	--	--

Орієнтовний зміст навчального матеріалу для вироблення риторичних навичок в позаурочних видах діяльності

Тематика лекцій	Орієнтовні теми диспутів (дискусій)
<ol style="list-style-type: none"> 1. На розум надійся, а серце не замикай. 2. Сім чудес світу. 3. Історія мого села (міста). 4. Життєвий і творчий шлях письменника (композитора, художника, і т. ін.) 5. Історія ораторського мистецтва у стародавніх Греції і Римі. 6. Ораторське мистецтво в Україні. 7. Біблія – Книга Книг, Вічна Книга. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поетами народжуються, ораторами стають (Ціцерон). 2. Чи можна купити душу? 3. “Не знаю” те так скушно, я “я знаю все”. 4. Чого Івась не навчився, Іван не буде знати? 5. Сказати, хто твій друг, і я скажу, хто ти. 6. Хто сказав, що все уже відкрито? 7. “Не хочу” – гірше, ніж “не можу”. 8. Чим багата людина? 9. Чи і досі існує проблема батьків і дітей? 10. Хто кого вибирає для подружнього життя?

Тематика інтерв'ю	Орієнтовні теми “круглих столів”
<ol style="list-style-type: none"> 1. У чемпіона області з мотокросу (регбі, хокею на траві та ін.). 2. В учня-переможця обласних олімпіад з кількох предметів. 3. У депутата учнівського парламенту. 4. У художника, виставка творів якого була у місті. 5. У редактора обласної (районної) газети, яка часто висвітлює проблеми школи. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чим хворіє наше суспільство. 2. Молодь і вибори органів влади у державі. 3. Чи престижно бути робітником. 4. Чи потрібні будинки для пристарілих. 5. Яка ціна байдужості? 6. Віруючі й атеїсти як члени суспільства. 7. Як усім жити за Конституцією? 8. Що значить молитися?

Тематика промов	Орієнтовні аспекти письмових робіт
<ol style="list-style-type: none"> 1. З нагоди ювілею рідної школи. 2. На святі останнього дзвоника. 3. З приводу початку “Тижня рідної мови” у школі. 4. Перед першокласниками на першому дзвонику. 5. На ювілеї письменника (зустрічі з письменником). 6. На зборах під час обговорення якогось вчинку однокласника. 7. На обласному святі обжинків. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завдання на стилістичне редагування текстів. 2. Завдання на коректування текстів. 3. Завдання на доповнення інформації у тексті. 4. Завдання на вилучення зайвої інформації у тексті. 5. Завдання написати ділові папери. 6. Завдання на визначення стилю і жанру запропонованого тексту.

ДІЯЛЬНІСНА (СТРАТЕГІЧНА) ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Види умінь	Вимоги до загальнонавчальних досягнень учнів
Організаційно-контрольні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює і визначає мотив і мету власної пізнавальної і життєтворчої діяльності; - планує діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи, визначає зміст кожного етапу; - здійснює намічений план за допомогою самостійно обраних методів і прийомів; - оцінює проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, вносить відповідні корективи.
Загально пізнавальні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналізує мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; - моделює мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; - порівнює, систематизує, узагальнює, конкретизує їх; - робить висновки на основі спостережень; - виділяє головне і другорядне у почутому, прочитаному.
Творчі	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уявляє описані словами предмети і явища, творчо доміслює на основі сприйнятого; - прогнозує подальший розвиток певних явищ і подій; - переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію, обґрунтовує свої дії; - помічає і формулює проблеми в процесі навчання і життєтворчості, пропонує свої варіанти їх вирішення; - усвідомлює структуру предмета вивчення; - робить припущення щодо кінцевого результату розв’язання певної проблеми; - добирає аргументи для обґрунтування свого припущення; - аргументовано спростовує хибні, на його (її) погляд, припущення і твердження.
Морально-етичні й естетичні	<p>Учень (учениця) самостійно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - помічає й цінує красу в явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності,

	<p>вдало добирає мовні оцінні засоби;</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>критично оцінює</i> відповідність своїх вчинків загально-людським моральним нормам, <i>прагне позбутися</i> помічених невідповідностей;- <i>виявляє здатність</i> поставити себе на місце іншої людини, щоб зрозуміти мотиви її вчинку, поведінки;- <i>може вибачати</i> образи знайомій і незнайомій людині, усвідомлюючи людську недосконалість;- <i>має переконання</i>, що творити добро словом і ділом – обов'язок і духовна потреба кожної людини.
--	--